

Annales

Instituti

Archaeologici

XIII - 2017

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Tehničke urednice/Technical editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Andreja Kudelić
Marina Ugarković
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2017.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9   **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
- Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarodobnoga groblja Šarengrad – Klopere
- 19   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
- Sotin – Srednje polje i Dunavska ulica – istraživanja višeslojnih nalazišta u Podunavlju 2016.
- 26   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
- Arheološka istraživanja u Sotinu i Vinkovačkim Banovcima 2016. godine
- 34   **Katarina Botić**
- Bršadin, Pašnjak pod selom – rezultati arheoloških istraživanja 2016. godine
- 40   **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2016. godine
- 46   **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2016.
- 50   **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak 2016.
- 54   **Marko Dizdar**
- Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2016. godini
- 57   **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
- Dolina – Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2016. godine
- 64   **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
- Druga sezona arheoloških istraživanja kasnosrednjovjekovnog arheološkog kompleksa Grubišno Polje – Šuma Obrovi

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9   **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
- Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopere*
- 19   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
- Sotin – Srednje polje and Dunavska street – Research of multilayer sites in the Danube Region in 2016*
- 26   **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
- Archaeological research in Sotin and Vinkovački Banovci 2016*
- 34   **Katarina Botić**
- Bršadin, Pašnjak pod selom – results of the archaeological excavations in 2016*
- 40   **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
- Research results of the Batina – Sredno site in 2016*
- 46   **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2016*
- 50   **Saša Kovačević**
- Nova Bukovica – Sjenjak 2016.*
- 54   **Marko Dizdar**
- Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2016*
- 57   **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
- Dolina – Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Posavina in 2016*
- 64   **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
- Second season of archaeological excavations of late medieval complex at Grubišno Polje – Šuma Obrovi site*

73 Tajana Sekelj Ivančan Ivan Valent Ostaci talioničke radionice na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine	73 Tajana Sekelj Ivančan Ivan Valent <i>The remains of the smelting workshops at the Hlebine – Velike Hlebine site</i>
77 Siniša Krznar Rezultati istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2016. godine	77 Siniša Krznar <i>Research results from Torčec – Cirkvišće site in 2016</i>
82 Hrvoje Kalafatić Mateja Hulina Zaštitna istraživanja srednjovjekovnog lokaliteta Kutina – Sečevine Okoli	82 Hrvoje Kalafatić Mateja Hulina <i>Rescue excavations of medieval site Kutina – Sečevine Okoli</i>
84 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Kalnik-Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2016. godini	84 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Kalnik-Igrišće – results of archaeological excavations in 2016</i>
88 Andreja Kudelić Filomena Sirovica Arheološka iskopavanja na nalazištu Kurilovec – Belinščica	88 Andreja Kudelić Filomena Sirovica <i>Archaeological excavations at the Kurilovec – Belinščica site</i>
92 Tatjana Tkalčec Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom – nastavak arheološko-konzervatorskih radova na kuli u 2016.	92 Tatjana Tkalčec <i>Castle Vrbovec in Klenovec Humski – continuation of archaeological and conservation works on the keep in 2016</i>
97 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Beničić Enrico Cirelli Stancija Blek (Tar), istraživanja 2016. godine – utvrđivanje najranije faze kompleksa	97 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Beničić Enrico Cirelli <i>Excavations at Stancija Blek (Tar) in 2016 – establishing the earliest phases of the complex</i>
103 Ana Konestra Nera Šegvić Paula Androić Gračanin Ranko Starac Arheološka topografija otoka Raba: geofizička, sondažna i topografska istraživanja u 2016. godine	103 Ana Konestra Nera Šegvić Paula Androić Gračanin Ranko Starac <i>Archaeological topography of the island of Rab: geophysics, trial excavations and topographic research in 2016</i>
111 Kristina Jelinčić Vučković Emmanuel Botte Audrey Bertrand Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2016. godine	111 Kristina Jelinčić Vučković Emmanuel Botte Audrey Bertrand <i>Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2016</i>
117 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2016. godine	117 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić <i>Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2016</i>

Terenski pregledi

123   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji dijela istočne obilaznice Vinkovaca

126   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac u 2016. godini

133   **Zorko Marković**
Katarina Botić

Rezultati terenskog pregleda općina Našice i Podgorač 2016. godine

141   **Katarina Botić**

Preliminarni rezultati geofizičkih istraživanja i geoloških uzorkovanja na lokalitetima istočne Slavonije 2016. godine

152   **Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled općine Grubišno Polje u 2016. godini

160   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Terenski pregledi na području Podvelebita i Gacke (Grad Senj, Lukovo, Otočac)

163   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Terenske aktivnosti projekta RED u 2016. godini: geofizička istraživanja i terenski pregledi

Field Surveys

123   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Field survey and trial excavations during the construction of the Vinkovci bypass route

126   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities in 2016

133   **Zorko Marković**
Katarina Botić

Results of a field survey of Našice and Podgorač municipalities in 2016

141   **Katarina Botić**

Preliminary results of geophysical research and geological sampling of eastern Slavonian sites in 2016

152   **Tatjana Tkalčec**

Field Survey of the Municipality of Grubišno Polje in 2016

160   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Field survey in the areas of sub-Velebit Coast and Gacka (Senj, Lukovo, Otočac)

163   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Project RED's field activities in 2016: geophysical and field surveys

Zračna arheologija

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Zračno rekognosciranje u istočnoj Slavoniji 2016. godine

Aerial archaeology

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Aerial reconnaissance in eastern Slavonia in 2016

Bioarheologija

175 Jadranka Boljunčić

Dodatni rezultati istraživanja arheoloških ljudskih ostataka s dvaju nalazišta u sjevernoj i istočnoj Hrvatskoj na planu primjene računalne tomografije (CT-a)

Bioarchaeology

175 Jadranka Boljunčić

Additional research results on archaeological human remains from two sites from Northern and Eastern Croatia in terms of the application of computed tomography (CT)

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

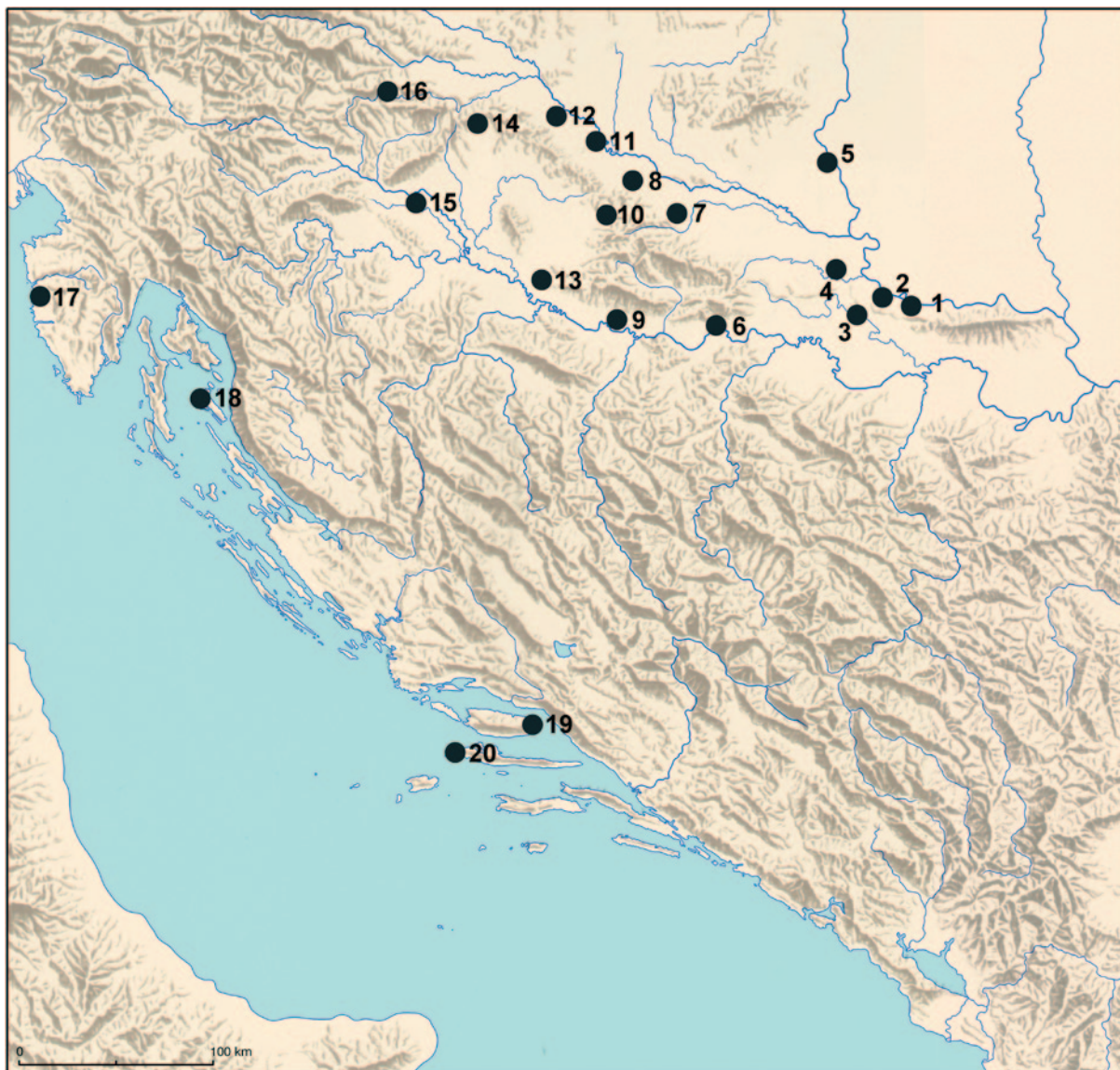
182-190

Additional scientific activity of the Institute

182-190

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Šarengrad – Klopare
2. Sotin – Srednje polje i Dunavska ulica; Sotin
3. Vinkovački Banovci
4. Bršadin – pašnjak pod selom
5. Batina – Sredno
6. Slavonski Brod – Galovo
7. Nova Bukovica – Sjenjak
8. Zvonimirovo – Veliko polje
9. Dolina – Babine Grede
10. Grubišno Polje – Šuma Obrovi
11. Hlebine – Velike Hlebine
12. Torčec – Cirkvišće
13. Kutina – Sečevine Okoli
14. Kalnik – Igrišće
15. Kurilovec – Belinščica
16. Klenovec Humski – Burg Vrbovec
17. Tar – Stancija Blek
18. Rab – uvala Pudarica
19. Brač – Novo selo Bunje
20. Sveti Klement – Soline

Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarodobnoga groblja Šarengrad – Klopore

Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopore

Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf

Primljeno/Received: 31. 03. 2017.
Prihvaćeno/Accepted: 15. 04. 2017.

U zaštitnim istraživanjima nalazišta Šarengrad – Klopore otkriveno je kosturno groblje na redove koje se, na osnovi pronađenih nalaza, može datirati u kasnoavarski period. Groblje je smješteno na strmoj padini visoke lesne grede koja se od Dunava spušta prema surduku Klopore. Na tom je položaju 2006. godine pri eksploataciji zemlje za uređenje obale Dunava uništen nepoznati broj grobova iz kojih su sačuvane samo dvije keramičke posude. Pokojnici su položeni u iznimno duboko ukopane grobne rake te su uz njih pronađeni predmeti nošnje i nakita te za svakodnevnu uporabu, dok popudbini pripadaju nalazi keramičkih posuda i nalazi životinjskih kostiju. Veličinom grobnih raka izdvajaju se tri ukopa konjanika s konjima te njihovom opremom. Na osnovi pronađenih nalaza, istraženi dio groblja Šarengrad – Klopore može se datirati u 8. stoljeće te predstavlja prvo arheološki istraženo kasnoavarodobno groblje na prostoru Hrvatskoga Podunavlja, odnosno radi se o jednom od najistaknutijih avarodobnih nalazišta u južnoj Panoniji.

Ključne riječi: Šarengrad, groblje, Hrvatsko Podunavlje, kasnoavarodobni period, nošnja, nakit, ukopi konja
Keywords: Šarengrad, cemetery, Croatian Danube Region, Late Avar Period, costume, jewellery, horse burials

Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Šarengrad – Klopore (grad Ilok, Vukovarsko-srijemska županija) (sl. 1) provedena su tijekom lipnja i srpnja 2016. godine na zemljištu obitelji Osuski.¹ Nalazište je otkriveno 2006. godine tijekom iskopa zemlje za nasipavanje obale Dunava u Šarengradu kada je uništen nepoznati broj grobova. Djelatnici Instituta za arheologiju obišli su nalazište te su u profilu iskopa zabilježili postojanje kosturnih grobova. Tom su prilikom za Muzej grada Iloka pribavljene dvije keramičke posude (sl. 3) na osnovi kojih je, kao i duboko ukopanih raka, pretpostavljeno kako se radi o ranosrednjovjekovnom groblju na redove.

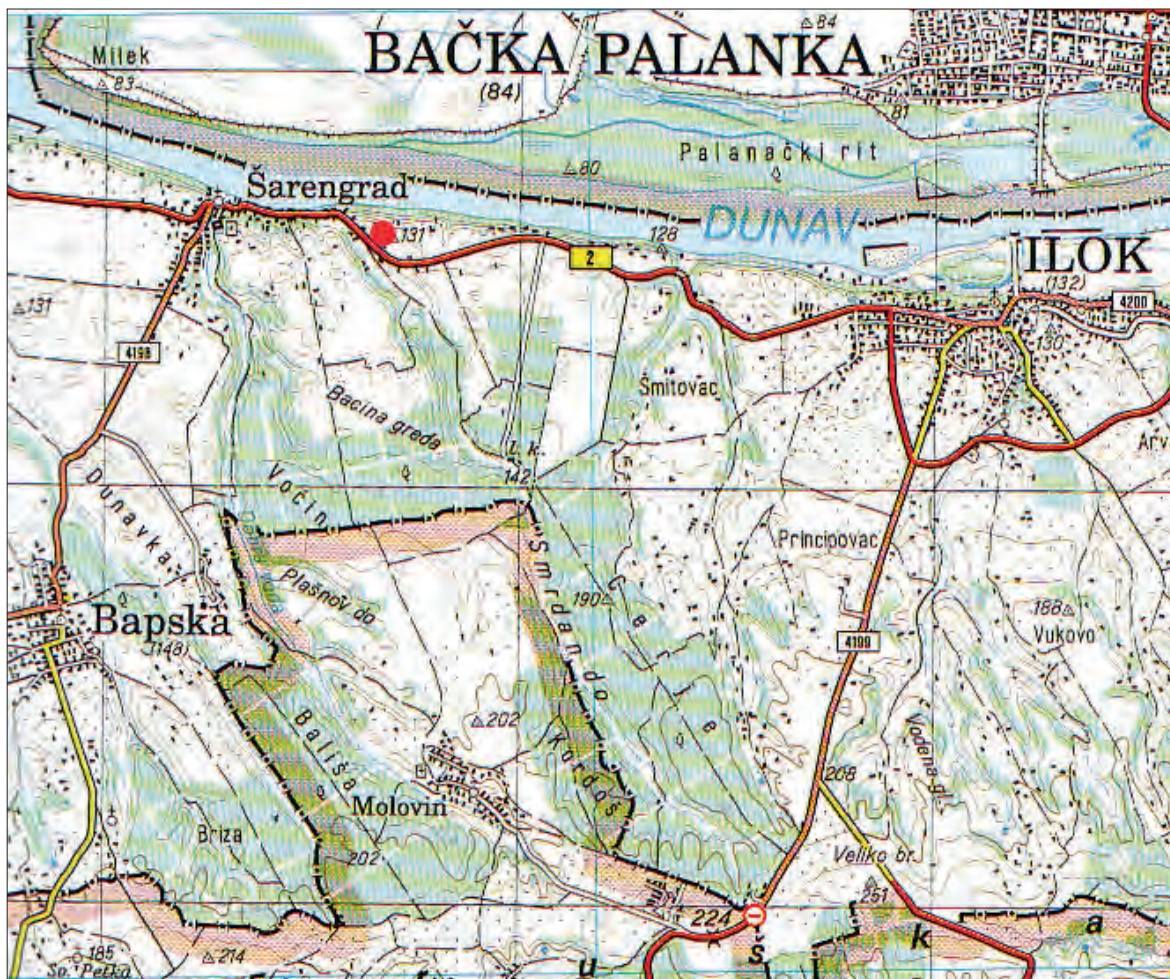
Nalazište Šarengrad – Klopore smješteno je na istočnom rubu Šarengrada (sl. 1), sjeverno od ceste prema Iloku, odnosno južno od položaja Gradac na kojem su u terenskom pregledu poduzetom 2003. godine zabilježeni površinski nalazi prapovijesne, rimske i srednjovjekovne

keramike (Dizdar et al. 2004: 46). Na položaju Gradac smješta se kamena utvrda koja je bila vidljiva još krajem 19. stoljeća (Balen-Letunić, Radman Livaja 2008: 422, sl. 4). Groblje je smješteno na izduženoj terasi orijentacije sjeverozapad-jugoistok (sl. 2), odnosno u surduku kojim je nekada tekao potok Smrdan. Iskopavanjima je obuhvaćen istočni dio nalazišta, dok je najveći dio groblja, čini se, uništen prilikom iskopa zemlje za nasipavanje obale Dunava.

Iskopavanja su bila usmjerena na sačuvani istočni dio nalazišta, odnosno na površinu koja se prema istoku nastavlja na rub postojećega iskopa te se nalazi u posjedu obitelji Osuski.² U iskopavanjima je istražena sonda 1 dimenzija 24 x 14 m, odnosno istražena je površina od 336 m². Prosječna dubina iskopa iznosila je oko 0,40 do 0,70 m, a dokumentirana stratigrafija isključivo odgovara geološkim slojevima prapora (lesa), od svijetlosmeđega do crvenkastosmeđega koji se izmjenjuju, što se posebno dobro prepoznaje u profilu nekadašnjega iskopa. Isto tako, u južnom dijelu sonde koja je obuhvatila najniži dio padine, odnosno prema nekadašnjem potoku Smrdan, izdvojen je

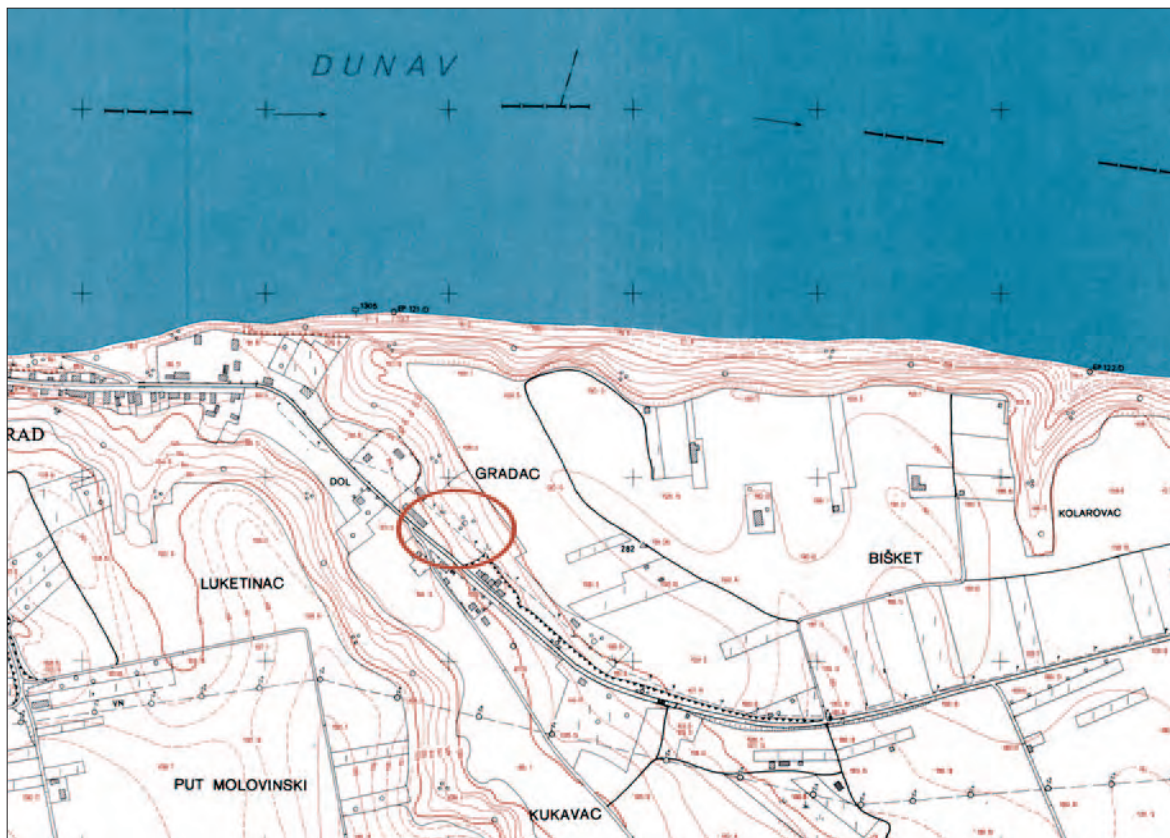
1 Istraživanja su provedena u suradnji Instituta za arheologiju (M. Dizdar), Muzeja grada Iloka (A. Rimpf) i Gradskega muzeja Vinkovci (A. Rapan Papeša). Arheološki nadzor tijekom istraživanja provodio je dipl. arh. Marko Mikulašević iz Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Vukovaru. Restauracija i konzervacija metalnih nalaza odvija se u Gradskom muzeju Vinkovci. Zahvaljujemo obitelji Osuski iz Šarengrada, vlasnicima zemljišta, na razumijevanju i pomoći pruženoj tijekom istraživanja.

2 Tijekom istraživanja te na osnovi pružanja redova grobova primijećeno je kako se grobovi nalaze i sjevernije od istraživane površine, odnosno groblje se širi i na katastarsku česticu koja je u vlasništvu Hrvatskih šuma.

Sl. 1 Položaj sela Šarengrad u Hrvatskome Podunavlju

Fig. 1 The location of the village Šarengrad in the Croatian Danube region

Sl. 2 Položaj nalazišta Šarengrad – Kloparski rit

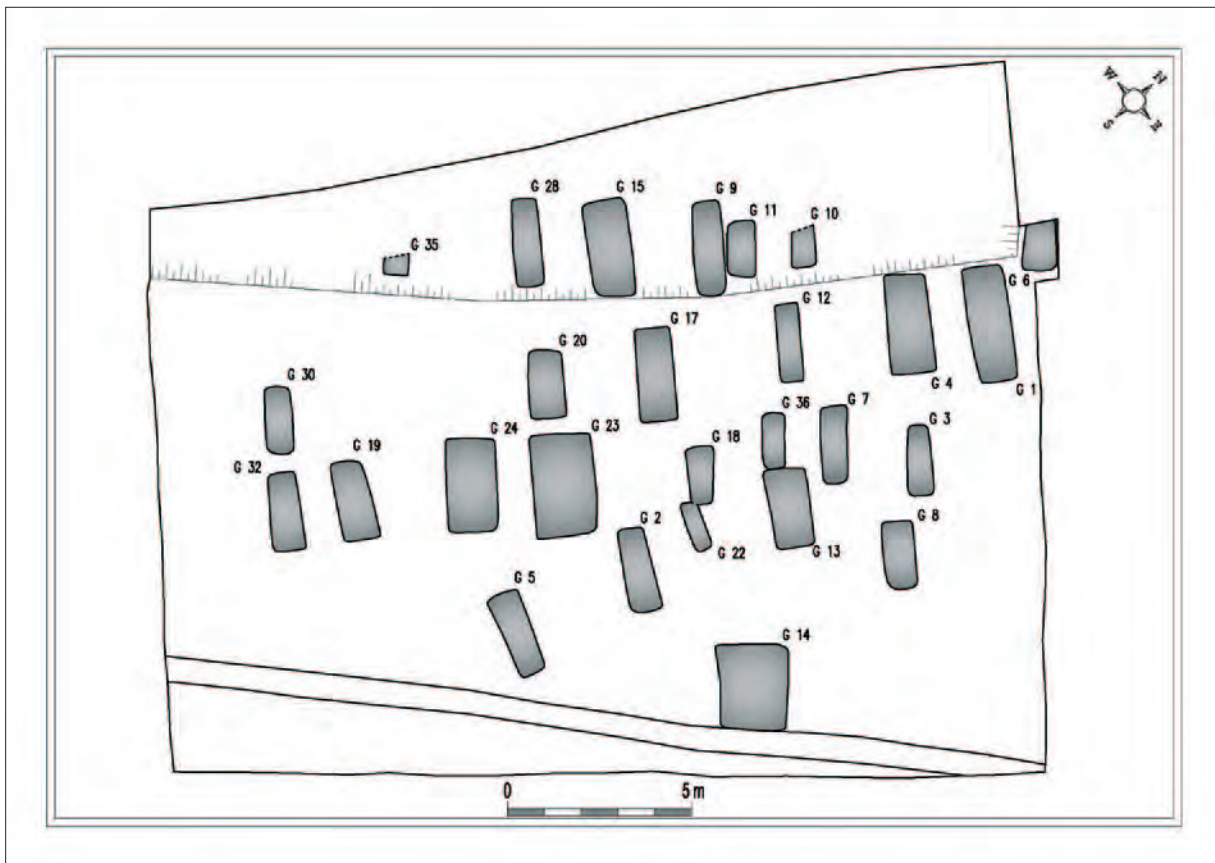
Fig. 2 Position of the site Šarengrad – Kloparski rit

Sl. 3 Keramička posuda – lonac pronađena 2006. godine (snimio: J. Škudar)
Fig. 3 Ceramic vessel – a pot found in 2006 (photo: J. Škudar)

čene ranijim iskopavanjem zemlje tako da su u njima sačuvane uglavnom kosti potkoljenica (sl. 5). Ipak, pojedini dublje ukopani grobovi na spomenutom dijelu nalazišta sačuvani su na dnu grobnih raka u cijelosti (sl. 6). Osim grobova, istražena su i dva novovjekovna kanala (SJ 12 i SJ 32).

Svi pronađeni grobovi su kosturni, pri čemu su pokojnici položeni na leđa u ispruženom položaju, s rukama uz tijelo, na dno pravokutnih raka koje ponekad imaju doglavno i donožno udubljenje (sl. 6–9). Grobovi su orijentirani u smjeru zapad-istok, s glavom na zapadu i pogledom prema istoku. Za pojedine ukope pretpostavlja se, s obzirom na kompaktnost antropoloških ostataka, kako su pokojnici bili umotani u platno ili kožu. Većina grobova ukopana je iznimno duboko (do 3 m relativne dubine), no posebno se izdvajaju duboko ukopne grobne rake većih dimenzija s ukopima muškarca i konja (sl. 8–9). Pronađena su tri takva ukopa u kojima su zabilježeni i ostaci drvene grobne arhitekture. Kosturni ostaci u pojedinim grobovima, posebno dječijim (sl. 11), izuzetno su slabo sačuvani, no pronađeni nalazi ukazuju na njihovu rodnu pripadnost. U zapunama raka zabilježeni su i rijetki ulomci prapovijesne keramike te rimskih opeka i životinjskih kostiju koji su na južnu padinu nalazišta najvjerojatnije dospjeli spomenutom erozijom.

Sl. 4 Plan groblja Šaregrad – Kloparski (izradio: Arheoplan d.o.o.)
Fig. 4 A plan of the cemetery Šaregrad – Kloparski (prepared: Arheoplan Ltd.)

sloj sivosmedega lesa koji je vjerojatno nastao erozijom te nakupljanjem sedimenta u podnožju lesene grede.

Tijekom istraživanja ukupno su pronađena 32 groba, od kojih je u cijelosti istraženo 27 grobova, dok se preostalih 5 većim dijelom nalaze uz istočni rub iskopa te su predviđeni za istraživanje 2017. godine. Grobovi su raspoređeni u pet prepoznatih redova (sl. 4), pri čemu su pojedine grobne cijeline na zapadnom rubu iskopa ošte-

ćene. U većini grobova zabilježeni su i tragovi pogrebnoga rituala, najčešće u vidu prilaganja poputdubine: keramičkih posuda (sl. 5–7; 11; 13), drvenih vjedrica, jaja i životinjskih kostiju (sl. 6). Keramičke posude pripadaju loncima, lončićima i čašama izrađenima na lončarskom kolu, smeđe, crne ili narančaste boje. Pojedine posude ukrašene su urezivanjem vodoravnih ili višestrukih valovitih linija, dok se na pojedinim posudama od tzv. žute keramike

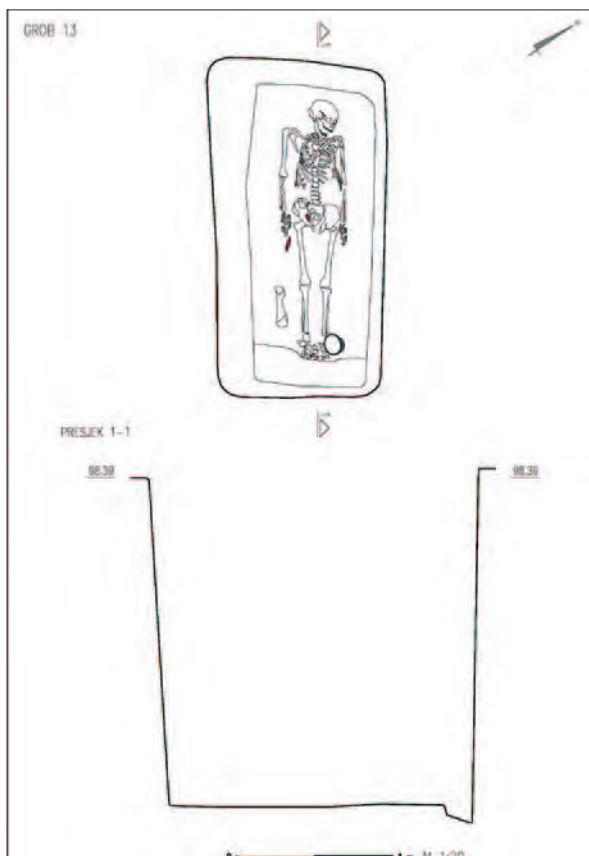
Sl. 5 Grob 11 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 5 Grave 11 (photo: M. Dizdar)

Sl. 6 Grob 9 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 6 Grave 9 (photo: M. Dizdar)

Sl. 7 Grob 13 (izradio: Arheoplan d.o.o.)

Fig. 7 Grave 13 (prepared: Arheoplan Ltd.)

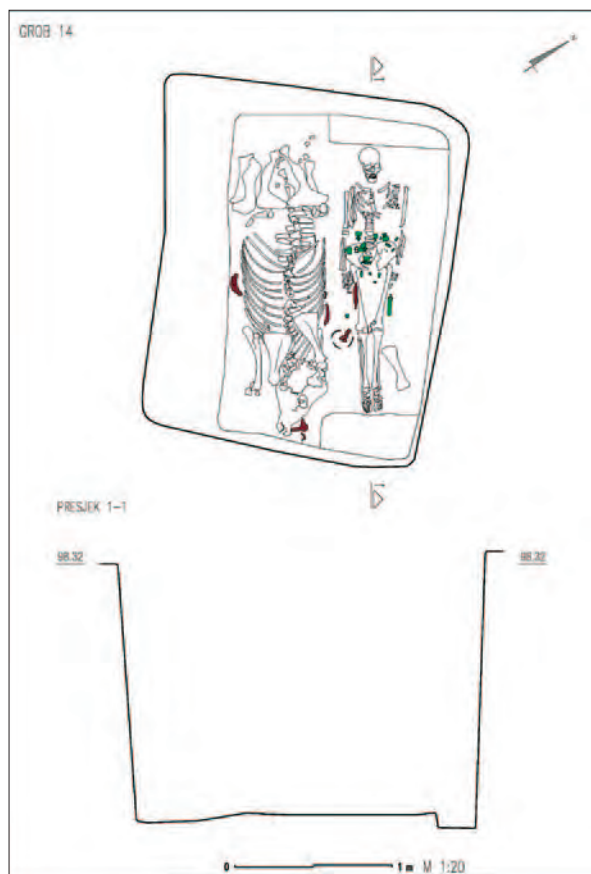
uočavaju tragovi slikanja crnom bojom (sl. 3–4). U dva ukopa pronađeni su i željezni okovi drvenih vjedrica. U većini grobova pronađene su kosti nogu goveda koje su, kao i keramičke posude, položene u predjelu nogu pokojnika (sl. 6–7). U pojedinim grobovima zabilježene su i ljuske (kokošnjih) jaja, koja se ponekad nalaze i unutar keramičkih posuda.

U grobovima se, uz kosturne ostatke pokojnika, najčešće nalaze dijelovi nošnje i nakita te predmeti svakodnevne uporabe, dok su uz ukope konja pronađeni dijelovi njihove opreme. Od predmeta nošnje u grobovima muškaraca najčešće se nalaze brončani okovi pojasnih garnitura koje pripadaju tzv. industriji lijevane bronce (Dekan 1972) karakterističnoj za kasno avarsko doba (sl. 10). Prepoznaje se nešto stariji tip s kopčom i jezičcima ukrašenima s vegetabilnim motivom S-lozice i okovima s grifonima (sl. 15–17), ali i mlađi tip s prikazom drva života (Zábojník 1991: T. 14: 48; T. 22: 91; T. 39: 241). Za grobove žena karakteristični su različiti oblici nakita kojem pripadaju naušnice (sl. 7; 12), niske sastavljene od različitih perli te prstenje (Čilinská 1975). Naušnice su uglavnom brončane, a izdvajaju se one s ovalnim karikama i privjeskom od staklenih perli (sl. 12), zatim naušnice s okruglim karikama i privjeskom od granula složenih u grozdoliki privjesak te lunulaste naušnice s grozdolikim privjeskom. Pronađene su i jednostavne okrugle brončane karičice kao i srebrne S-karičice. Niske su najčešće sastavljene od malih smeđih okruglih perli tipa proso kao i tamnijih perli tipa zrna dinje – „melonekern“. Prstenje je također izrađeno od bronce sa zalemljenim krunama. U grobovima žena pronađene su i jednostavne željezne četvrtaste prediće. Skupini predmeta svakodnevne uporabe pripadaju nalazi željeznih noževa raznih dimenzija te jedna koštana iglenica sa sačuvanim željeznim iglama u unutrašnjosti.

Sl. 8 Grob 14 (snimila: A. Rimpf)

Fig. 8 Grave 14 (photo: A. Rimpf)

Sl. 9 Grob 14 (izradio: Arheoplan d.o.o.)

Fig. 9 Grave 14 (prepared: Arheoplan Ltd.)

Od iznimnoga značenja su pronalasci konjske opreme te opreme konjanika u tri groba kojima pripadaju željezne žvale, željezna falera te željezni stremeni (sl. 8–9). Ukopi konja i konjanika pripadaju tipu 1 po A. Kissu (1963: 153) koji je zabilježen kako u ranoavarodobnim, tako i u kasnoavarodobnim ukopima. U spomenutim ukopima konj se nalazi s desne strane pokojnika te je suprotne orijentacije. Prilog kasnoavarodobnoj kronološkoj pripadnosti svakako su nalazi stremena s četvrtastom ušicom i ravnom pravokutnom pločicom za upiranje (Garam 1987; 1995: 358). Žvale također pripadaju kasnoavarodobnim tipovima s dva kraka spojena s ušicama, s obručima na krajevima kroz koje su provučene psalije. O postojanju sedla, koje je vjerojatno bilo drveno, svjedoče nalazi željeznih predica na predjelu trbuha konja. Posebnu zanimljivost predstavlja ukop, najvjerojatnije psa, oko 1 m iznad ukopa jednoga od konjanika s konjem. Riječ je o običaju koji je poznat u kasnoavarodobnom društvu, no nije čest (Tóth 2013).

Arheološka istraživanja ranosrednjovjekovnoga groblja na redove provedena 2016. godine na nalazištu Šarengrad – Klopare potvrdila su pretpostavku kako se radi o kasnoavarodobnom groblju. Pronađeni nalazi najviše sličnosti pokazuju s nalazima otkrivenim u istraživanjima groblja Gole njive u Privlaci (Šmalcelj 1973; 1976; 1981b), ali i s drugim istovremenim grobljima diljem Karpatske kotline (Dimitrijević 1957; Burić et al. 2012; Rapan Papeša 2012). Preliminarna kronološka i tipološka analiza nalaza, posebno predmeta nakita i nošnje, ukazuju na dataciju istraženoga dijela groblja Šarengrad – Klopare u 8. stoljeće, što spomenuto nalazište svrstava u red najistaknutijih lokaliteta toga razdoblja u sjevernoj Hrvatskoj (Vinski 1958; Šmalcelj 1981a; Tomičić 1994; 2000). Inače, iz samoga Šarengrada do sada nisu bili poznati avarodobni nalazi, iako u okolici postoji više dokaza o njihovom boravku na ovom prostoru. Tako je iz Iloka poznat slučajni nalaz keramičke posude (Seoba

Sl. 10 Detalj groba 14 s pojasnom garniturom (snimila: A. Rimpf)

Fig. 10 A detail of grave 14 with a belt set (photo: A. Rimpf)

Sl. 11 Detalj groba 18 s keramičkim posudama (snimio: M. Dizdar)

Fig. 11 A detail of grave 18 with ceramic vessels (photo: M. Dizdar)

Sl. 12 Detalj groba 3 s brončanom naušnicom (snimila: A. Rimpf)

Fig. 12 A detail of grave 3 with bronze earring (photo: A. Rimpf)

Sl. 13 Detalj groba 13 s keramičkom čašom (snimila: A. Rimpf)

Fig. 13 A detail of grave 13 with ceramic cup (photo: A. Rimpf)

Sl. 14 Keramičke posude iz groba 18 (snimila: A. Rapan Papeša)

Fig. 14 Ceramic vessels from grave 18 (photo: A. Rapan Papeša)

Sl. 15 Brončani okov s grifonom iz groba 14 (snimila: A. Rapan Papeša)
 Fig. 15 A bronze belt fitting with griffin from grave 14 (photo: A. Rapan Papeša)

Sl. 17 Brončana kopča iz groba 24 (snimila: A. Rapan Papeša)
 Fig. 17 A bronze belt clasp from grave 24 (photo: A. Rapan Papeša)

Sl. 16 Brončani jezičac sa S-viticom iz groba 14 (snimila: A. Rapan Papeša)
 Fig. 16 A bronze belt fitting with S-tendrils from grave 14 (photo: A. Rapan Papeša)

1962: 77) kao i zlatnoga prstena bizantske provenijencije (Garam 1993: 26, 109; 2001: 86), dok iz Bapske potječu keramičke posude (Seoba 1962: 73) te ukop konjanika i konja s pratećim garniturama (Burić et al. 2012). Uzduž Dunava avarodobni nalazi u Vukovarsko-srijemskoj županiji poznati su još iz Borova (slučajni nalazi dijelova pojasnih garnitura – jezičci, kopče i okovi, slučajni nalazi keramičkih posuda) (Seoba 1962: 75–76; Simoni 1986: 220; Hutinec 2013), Vukovara (slučajni nalazi dijelova pojasnih garnitura – jezičci, kopče i okovi, slučajni nalazi keramičkih posuda, sekundarno korišteni nalazi iz bjelobrdske groblja na Lijevoj Bari) (Seoba 1962: 102; Demo 1996: 15, 68–69; 2009: 541–542; Tomičić 1999: 229–230), zatim s Vučedola (jezičac) (Mrkobrad 1980: 85) te iz Sotina (slučajni nalazi dijelova pojasnih garnitura – jezičci, kopče i okovi, slučajni nalazi keramičkih posuda) (Seoba 1962: 90–91; Simoni 1986: 220; Ilkić 2006: 280; 2010: 385; Tomičić 1994; Uglešić 1994: 145). Isto tako, grobni ritual te pronađeni nalazi odgovaraju poznatoj slici širega područja, s najbližim usporedbama na istovremenim grobljima u južnoj Bačkoj te istočnoj Slavoniji (Otok, Privlaka, Nuštar, Čelarevo), uz prepoznate pojedine lokalne specifičnosti koje izdvajaju ovo nalazište kao jedno od najistaknutijih avarodobnih nalazišta u južnoj Panoniji te prvo arheološki istraženo kasnoavarodobno groblje na prostoru Hrvatskoga Podunavlja.

Literatura

- Balen-Letunić, D., Radman-Livaja, I. 2008, Izvorište arhivskih podataka: Izvadci iz putnih bilježnica Josipa Brunšmida o rimskim nalazima s Dunavskog Limesa, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. ser. Vol. XLI, Zagreb, 417–438.
- Burić, M., Hulina, M., Lapić, J. 2012, Bapska – Gradac, *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 8/2011, Zagreb, 53–55.
- Čilinská, Z. 1975, Frauenschmuck aus dem 7.-8. Jahrhundert im Karpatenbecken, *Slovenská Archeológia*, Vol. XXIII, Bratislava, 63–97.
- Dekan, J. 1972, Herkunft und Ethnizität der gegossenen Bronzeindustrie des VIII. Jahrhunderts, *Slovenská Archeológia*, Vol. XX-2, Bratislava, 317–452.
- Demo, Ž. 1996, *Vukovar – Lijeva Bara, povijest jednog arheološkog nalazišta (tragovi, istraživanja, znamenja)*, Zagreb.
- Demo, Ž. 2009, *Ranosrednjovjekovno groblje bjelobradske kulture – Vukovar – Lijeva bara (X.–XI. stoljeće)*, Musei Archaeologici Zagrabien-sis Catalogi et Monographie VI/1-2, Zagreb.
- Dimitrijević, S. 1957, Četiri groba iz novootkrivene slavenske nekropole u Otoku kod Vinkovaca, *Opuscula Archaeologica*, Vol. II, Zagreb, 21–38.
- Dizdar, M., Šiljeg, B., Ložnjak Dizdar, D. 2004, Rezultati terenskog pregleda područja grada Iloka godine 2003., *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, XXXVI/1, Zagreb, 45–50.
- Garam, É. 1987, Pferdegräber die awarenzeitliche Gräberfeld in Tiszafüred, *Alba Regia*, Vol. XXIII, Szekesfehervar, 65–125.
- Garam, É. 1993, *Katalog der awarenzeitlichen Goldgegenstände und der Fundstücke aus den Fürstengräbern im Ungarischen Nationalmuseum*, Catalogi Musei Nationalis Hungarici – Seria Archeologica I, Budapest.
- Garam, É. 1995, *Das awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred*, Cemeteries of the Avar Period (567–829) in Hungary, Vol. 3, Budapest.
- Garam, É. 2001, *Funde byzantischer Herkunft in der Awarenzeit vom Ende des 6. bis zum Ende des 7. Jahrhunderts*, Monumenta Avarorum Archaeologica 5, Budapest.
- Hutinec, M. 2013, Novi nalaz avarske pojasne garniture s borovskog Gradca, Poster-presentation, Znanstveni skup „Arheologija na Dunavu“, Vukovar 08.–11. 10. 2013.
- Ilkić, M. 2006, Nalazi seobe naroda i ranog srednjeg vijeka iz Sotina, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 24, Zagreb, 277–285.
- Ilkić, M. 2010, Arheološka topografija srednjovjekovnog Sotina, in: *Stjepan Gunjača i hrvatska srednjovjekovna povijesno arheološka baština*, Šeparović, T. (ed.), Split, 383–401.
- Kiss, A. 1963, Az Avar kori Lovas-Temetkezés Szokásának Vizsgálata [Über das Brauchtum der awarenzeitlichen Reiterbestattungen], *Janus Pannonius Múzeum Évkönyve* 1962, Pécs, 153–162.
- Mrkobrad, D. 1980, *Arheološki nalazi seobe naroda u Jugoslaviji [Archäologische Funde der Völkerwanderungszeit in Jugoslawien]*, Fontes Archaeologiae Iugoslaviae III, Monografije 6, Beograd.
- Rapan Papeša, A. 2012, Nuštar – avarsko groblje (park dvorca Khuen-Belassy), *Hrvatski arheološki godišnjak*, Vol. 8/2011, Zagreb, 65–68.
- Szentpéteri, J. 2002, *Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa*, Varia Archaeologica Hungarica XIII/1, Budapest.
- Seoba, 1962, *Seoba naroda – arheološki nalazi jugoslovenskog podunavlja*, Dimitrijević D., Kovačević J., Vinski Z. (eds.), Narodni muzej Zemun, Zemun.
- Simoni, K. 1986., Neobjavljeni okovi i jezičci nakitnog stila Blatnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. ser. Vol. XIX, Zagreb, 217–228.
- Šmalcelj, M. 1973, Privlaka – Gole njive, Nekropola VII.–IX. stoljeća – Sistematska iskopavanja, *Arheološki Pregled*, Vol. 15, Beograd, 117–119.
- Šmalcelj, M. 1976, Privlaka – Gole njive, Nekropola VIII.–IX. stoljeća, *Arheološki Pregled*, Vol. 18, Beograd, 127–128.
- Šmalcelj, M. 1981a, Stari Jankovci – Gatina, Avaroslavenska nekropola, *Arheološki Pregled*, Vol. 22, Beograd, 142–143.
- Šmalcelj, M. 1981b, Privlaka – Gole njive, Avaroslavenska nekropola, *Arheološki Pregled*, Vol. 22, Beograd, 143–144.
- Tomčić, Ž. 1994, Vukovo i okolni kraj u starohrvatsko doba, in: *Vukovar. Vjekovni hrvatski grad na Dunavu*, Karaman, I. (ed.), Koprivnica, 92–109.
- Tomčić, Ž. 2000, Arheološka slika ranoga srednjeg vijeka na prostoru međurječja Drave, Dunava i Save, in: *Hrvati i Karolinzi, Međunarodni projekt Karlo Veliki i stvaranje Europe*, Dio prvi – Rasprave i vrela, Milošević A. (ed.), Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 142–161.
- Tóth, Z. 2013, Animal Graves in the Early Mediaeval Period in the Carpathian Basin, *Archeometriai Műhely*, Vol. 2013/X/3, Budapest, 237–241.
- Ugličić, A. 1994, Nalazi seobe naroda iz zbirke Mate Ilkića, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Vol. 20, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet Zadar. Razdio povijesnih znanosti, Zadar, 145–152.
- Vinski, Z. 1958, O nalazima 6. i 7. stoljeća u Jugoslaviji s posebnim obzirom na arheološku ostavštinu iz vremena Prvog avarskog kaganata, *Opuscula Archaeologica*, Vol. III, Zagreb, 13–67.
- Zábojník, J. 1991, Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des awarischen Kaganats), in: *K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnóm stredoveku*, Čilinská Z. (ed.), Nitra, 219–321.

Summary

In a rescue archaeological excavation of the site Šaregrad – Klopore was discovered the Early Mediaeval cemetery that, based on the findings, dates to the Late Avar period. The cemetery is located on a steep slope of the high loess plateau above the Danube. At this position in 2006 in the exploitation of the soil for arranging bank of the Danube were destroyed an unknown number of graves from which they were saved only two ceramic pots. The deceased were laid in very deep grave pits and are accompanied by objects of costume and jewelry as well as items for everyday use. Ceramic vessels and remains of animal bones testify to the funeral ritual. The most prominent are three burials of horsemen with horses and their equipment. Based on the discovered finds, explored part of the cemetery Šaregrad – Klopore can be dated to the 8th century and represent the first archaeological investigated Late Avar cemetery in the area of the Croatian Danube region, i.e. it's one of the most prominent Late Avar sites in the southern Pannonia.